

Življenje-razkošje bivanja

Life – Luxury of Existence

Cvetka Hadžet Tóth

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani / Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana

---

Povzetek: Članek *Življenje – razkošje bivanja* analizira sporočilo pripovedi zbranih v delu *Tretji polčas*, avtorice Ivanke Klopčič Casar. *Tretji polčas* med drugim govori o usodi ljudi po koncu socializma, ta trenutek zaznamovanih z brezposelnostjo in brezupom, ko gre za vprašanje *kam* zdaj. Avtorica prikazuje konkretne življenjske zgodbe, ki imajo nekaj skupnega, namreč, človek, ki ga je zgodovina izigrala se je zavestno odločil *nazaj k naravi*. Ta obrat od linearizma kot napredujočega dogajanja (zgodovina) k ciklizmu kot krožnemu gibanju, temu večnemu vračanju (narava) je ena temeljnih naravnosti pripovedi zbranih v *Tretjem času*. Iz zapisanih misli v *Tretjem polčasu* začitimo močno predanost in zavezanost naravi in avtorica kar najbolj naravnost bere iz knjige narave. Tej hermenevtiki sveta, ki svet dojema predvsem z močjo svoje notranjosti po vzoru stoikov, se pridružuje izrazit čut za etiko kot nekaj povsem naravnega, saj je etika dojeta kot človekova druga narava in ne protinarava.

Ključne besede: Ivanka Klopčič Casar; Prekmurje; etika; narava; podjetje Mura; brezposelnost.

Abstract: The article *Life – Luxury of Existence* analyzes the message of the stories collected in the book *The Third Half-Time* by the author Ivanka Klopčič Casar. Among other things, *The Third Half-Time* speaks about the destiny of people after the end of socialism, who are today facing unemployment and hopelessness regarding the question *where* to go. The author brings before us concrete life stories, which all share a common thread, *i.e.* the human being, double-crossed by history, who willfully decides to *go back to nature*. This shift from Linearism as progressive process (history) to Cyclism as circular movement, the eternal recurrence (nature) is one of the basic features of the stories. The thoughts found in *The Third Half-Time* evince strong commitment and obligation to nature as the author reads most directly from the book of nature. This hermeneutics of the world, which grasps the world particularly through the power of the inner self, following the example of stoics, is enriched with a feeling for ethics as the most natural phenomenon, because ethics is understood as the human second nature rather than counter-nature.

Key Words: Ivanka Klopčič Casar; Prekmurje; ethics; nature; the Mura company; unemployment.

Mladi so želeli z doma. Zemlja, obetajoča kvečjemu za posnemanje usode staršev, jih je odbijala zaradi garanja in revščine, tovarna je ponujala zanesljiv zaslužek in krajši delavnik. Požirala jih je kakor nenasitna moderna pošast, lačna bistrh oči in urnih rok.

(Ivanka Klopčič Casar: Njene postaje – Tretji polčas)

1. Iz sveta odvečnih

Dolga, v nedogled dolga potovanja z vlakom med Ljubljano in Hodošem in nazaj, po dolžini kot da bi potoval na sever Evrope in ne v moje rodno Prekmurje. Že štirideset let poslušam obljube o posodobitvi železniške proge, vendar nič od nič. Kot da smo v svetu odvečnih,

odpisanih in kar najnovejša dogajanja po stečaju Pomurke in Mure in z njima povečana brezposelnost samo potjujejo. Toliko, da nas Kranjci ne sprašujejo, če ne živimo v kameni dobi in sindrom slovenske Sibirije spet pridobiva zagon. Na potovanju z vlakom nisem sama, srečujem zanimive ljudi in eno mojih najbolj poduhovljenih srečanj in intelektualno zanimivih je bilo

srečanje s sociologinjo Ivanko Klopčič Casar (roj. 1945) iz Murske Sobote. Dolžina potovanja in vsa zoprna časovnost se skozi najine pogovore razblini. Z veseljem sva obe ugotovili, da se skupaj udeležujeva predavanj in pogovorov v okviru Evangeličanske cerkve.

In zdaj je tu pred menoj prijetno presenečenje, njena knjiga z naslovom *Tretji polčas* (2008), vzorno in pregledno urejeno delo, notranje strukturirano na pet poglavij (*Sila spomina, Ženska naveza, V približevanju zemlji, Odsevi erosa, Sence Tanatosa*). V vsakem poglavju dobimo troje pripovedi, z izjemo *Ženske naveze*, kjer sta le dve; vseh skupaj je štirinajst. Že po prvih prebranih straneh *Tretjega polčasa* nagovori lirska razsežnost zbranih pripovedi in tu je avtorica prepričljiva, njeno doživljanje je zelo pronicljivo, z mehkim pogledom opazuje in zapisuje.

Ivanka Klopčič, ki je bila nekoč v uspešnih, zlatih časih, med vodilnim kadrom Mure, danes, v času krize, razmišlja o življenju, njegovih sledih, ki se ne morejo postarati, čeprav se vse spreminja in čas že skoraj prehiteva čas; tako vse ostaja kot pomladna privlačnost, »ki jo vsak dotik spomina razcvete v porcelanasto krhek majski cvet«.¹ Ljudem je bilo odvzeto nekaj svetega, kar so sami ustvarili in je nastajalo z entuziazmom, ki še vedno učinkuje, kajti zavest o krivici, ki je bila ljudem storjena lahko vsak trenutek udari kot cunami, kajti tu je klic, ki pravi, da imajo tudi oni pravico do pravičnosti. Že v letu 1919 je to sprožilo reberijo in od takrat prekmurski človek čuti in ve, da sta temelj upornišтва potreba po pravičnosti in občutek poštenosti.

Ljudje povezani z naravo in zemljo so bili nekoč iz podeželja pregnani v mesto, v tovarno. Dobili so službe, ki so zamenjale določen način življenja, kajti delo z zemljo ni služba je način bivanja, kjer je vse poenoteno, skladno in kjer se zunanji svet ujema z notranjim, oboje pa sovpada z vesoljnim, kozmičnim redom, krogotok bivanja je tako sklenjen in popoln. Zemlja pa je kot moč iz katere priteka energija in navdih za življenje in delo. Takšno bivanje so mnogi zamenjali s službovanjem v gigantu, ki se je kar za nekaj desetletij odzval darežljivo. Vse povezano z delom na zemlji je postalo prizvok nečesa nazadnjaškega, nekdanj prijetno in zdravo potenje teles ob delu na njivi so začeli preganjati dišeči spreji, ženske so svoje roke orokavičile z zaščitnimi rokavicami iz gume, na obrazih ljudi si zagledal kalodontne nasmeške. Toda vse je povezoval občutek pripadnosti in solidarnosti nečemu vrhunsko uspešnemu, naprednemu, storilnosti, ki je bila v povprečju štirideset procentov višja kot v Nemčiji. Kjer je bila potrebna pomoč

od gasilskega doma, otroških vrtcev, do plač diplomatov, je gigant dajal obilna sredstva in še danes se ta pomoč čuti in učinkuje. Bil je kot ljubeče bitje, ki se z svojo notranjo močjo ljubezni razdaja za druge, neomejeno, za cel svet, dajanje, ki te ne izčrpa, ampak vselej še okrepi.

In to dajanje je izgledalo kot da je večno, neuničljivo in pokrajna je domala blestela v tej sreči napredka, ki so si ga ljudje sami ustvarili in spremenili podobo sveta do te mere, da so ti, ki so odšli v univerzitetno mesto študirat začeli verjeti v zgodovino kot napredujoče, z ničimer več zaustavljivo gibanje. V časih, ko so do leta 1972 ljudje množično odhajali na delo v Nemčijo in se pozneje mnogi niso nikdar vrnili je bila Mura kot naravni branik odtekanja ljudi iz pokrajne, ki so jo uspešna podjetja branila pred izpraznitvijo in izumiranjem. Kot da bi se življenje veselilo da živi, nove hiše so rasle in se smehljale ljudem in v njihovih očeh je bil pogled jasen, nekdanji trahom je izginil in samo še jasen pogled oči je zadovoljno izžareval zavest o tem, da v svetu v katerem so si ga sami ustvarili imajo dom, da v življenju prijetno in varno domujejo. Desetletja uspešen gigant je mnoge celo odvrnil od šolanja, kajti zaslužek je bil mamljivo visok in življenje je bilo udobno do te mere, da si nihče ni želel sprememb. Toda te so prihajale ne da bi jih kdorkoli povabil.

V trenutku, ko prebiram *Tretji polčas*, se približe posvetim pripovedi *Njene postaje*, kajti to, o čemer govori, je stvarnost tega našega sveta na začetku novega tisočletja, ki ga je gospodarska kriza temeljito pretresla. Klopčičeva pripoveduje o odzivanju človekove duše in grozi ob pogledu na položnice v poštnem nabiralniku. Življenje Zinke, ki je »vodja skupine šivilj v oddelku«² podjetja, ki je nekoč posebljalo napredek in je bilo pravi mali »gospodarski čudež pokrajne«, je zdaj zaznamovano s tragedijo. Grozeče domneve so postale stvarnost, »nezaupanje in negotovost sta rasla. Temne napovedi so nestrpnost občasno prignale do vrelišča. Mlajši so zapuščali tovarno, starejši niso imeli kam. Prihodnost se je spreminjala v moro«.³ In kakšno je življenje tam, kjer ni prihodnosti, tega vzvoda in poganjalca napredka in zmožnosti preseganja preteklega, prihodnosti kot vira optimizma in sreče?

Nekoč je bila podoba podjetja privlačna, celo veličastna, saj je kipelo »od mladosti, volje in zanos«, delavke so v njem »prevzele odgovorne naloge in v delovnem nemiru našle zadovoljstvo«, zdaj se »tovarna premika s počasnostjo težkega bolnika, ki vedno šibkejši išče in kleca v dvomu, da bo izčrpavanje kdaj preseženo«.⁴

¹ Ivanka Klopčič Casar: *Tretji polčas*, Društvo za izobraževanje ta tretje življenjsko obdobje pri Ljudski univerzi, Murska Sobota 2008, str. 6.

² Prav tam, str. 67.

³ Prav tam.

⁴ Prav tam, str. 68.

V svoji najnovejši črtici z naslovom *Odvečna*, ki sicer ni vključena v *Tretji polčas* je pa tik pred izidom v reviji *Shojene poti* Klopčičeva o tem negativnem in tragičnem razpoloženju ugotavlja, da so »celo stroji zbegani od njihove tesnobe« in njihov ritem »ni več ubran. Prah, ki ga je dvignilo razburjenje, se je zalepil na igle in zašel v ustroj mehanike in elektrike. Drdranje je pokašljujoče, zdaj zaletavo in spet upočasnjeno. Množico za šivalnimi stroji zmaguje zmedena sila. Njeni zvoki s kovinskim zvenom, kakor bi si prizadevali družiti razočaranja in tesnobna ugibanja svojih članov, udarjajo pod visoki strop.«⁵

To je zgodba o Muri in njenih muraših, ljudeh, ki jim je majhno mestece »streglo s prostostjo in zabavo, mladost ga je okušala kot zapeljiv, vaški zaprtosti nasproten, vznemirljiv obet.«⁶ In ta obet je doživel razcvet in tolikšen vir moči, da je osupnil vso južno Evropo, na severu Evrope izzval ljubosumje, bil je videti večer. Toda nastop od zunaj vsiljenega kapitalizma, ga je izzval, in morda je zaradi trdovratnosti ljudi in vztrajnih posameznikov še možnost, da se Mura v prihodnje obnovi in ohrani – kapitalizmu navkljub in kljub ljubosumju severnih sosedov. In bodimo si odkriti, tudi navkljub umazanemu vpitju centralizirane metropole, ki je med ljudi spustila cederom, da je gigant prevelik, pošiljala pa v vodstvo podjetja tipe, ki jih ne gre imenovati drugače kot kobilice. Te pridejo, požrejo opustošijo, požrejo, kar je mogoče, in potem gredo naprej pustošit novo firmo.

Samo eno vprašanje današnjim, sodobnim menadžerjem: kje so podjetja kot nekoč, ki bi pokrajino branila pred izumiranjem, saj brezposelnost zelo slabo vpliva na nataliteto in uničuje voljo do življenja.

Tretji polčas govori o usodi ljudi, ta trenutek zaznamovani z brezposelnostjo in brezupom in na vprašanje *kam* zdaj, nam avtorica ponuja konkretne življenjske zgodbe, ki imajo nekaj skupnega, namreč, človek, ki ga je zgodovina izigrala se je zavestno odločil *nazaj k naravi*. Ta obrat od linearizma kot napredujočega dogajanja (zgodovina) k ciklizmu kot krožnemu gibanju, temu čemur pravimo večno vračanje (narava) je ena temeljnih naravnosti pripovedi zbranih v *Tretjem času*.

Ko junakinja Zinka, v *Njenih postajah* in tisoč drugih v gigantu majhnega mesteca izgubi službo, se tej nenaklonjenosti zgodovine tudi sama odzove z obratom *nazaj k naravi*, odide domov, na kmetijo, ki je kot varno domovanje; to človeka kot akumulator napolni z energijo

in ljubeznijo, do samega sebe in drugega človeka. Junakinja se po vrnitvi domov odzove ljubezni, saj ta obvladuje zgodovinsko zlo, in dva človeka eden ob drugem sta si »podobna v načinu, kako sta izbrisala sebe«, kajti oba služita »neki vdanosti«,⁷ in ta vdanost je najprej življenje samo, tako, kot je. In dokler bomo ljudje pravili življenju *da*, ki poraja nekaj najzlahtnejšega, in to je ljubezen, je na pohodu upanje, ki zaustavlja brez-up.

Upanje in ljubezen zmoreta premikati najtežje ovire, da bo nekaj doživelo preboj v smeri napredka. Ne gre za lažni optimizem, ampak samo za topli tok bivanja, ki ga Klopčičeva kljub vsemu tragičnemu ne odteguje svojim junakom in njihovem upanju in za-upanju v življenje. In to kar je najprej, je življenje, ne logika, in življenje poraja logiko in ne obratno. Življenje ne izhaja iz ljubezni, temveč izvira ljubezen, ta prvi zakon stvarjenja, iz življenja. Na tem temeljnem sporočilu gradi Ivanka Klopčič v svojem *Tretjem polčasu*.

2. Onaravljena etika – etika kot človekova druganarava

Iz zapisanih misli v *Tretjem polčasu* začutimo avtoričino močno predanost in zavezanost naravi. Njena hvalnica naravi je izrazita, bralec se mora za daljši čas ustaviti tam, kjer začutimo, da imamo pred seboj nekoga, ki kar najbolj naravnost bere iz knjige narave. Kot poetično ugotavlja, so akacije »v primerjavi z drugimi drevesi najbolj potrpežljive«, nikakor se jim »ne mudi z odganjanjem, ne kažejo znakov pomladnega oživljanja, a ko se zbudijo, hkrati presenetijo z razkošjem listja in cvetja«⁸ Drevesa s svojo rastjo sporočajo tudi nekaj prvinekega, tako kot čremsa, in ko ljudje zaduhajo njen vonj »si sporočajo: čremsa cvete, pomlad je. Najizrazitejši je ob koncu dneva, ko vas zagrne mrak. Čremsa je v ravnini znana kot drevo svetega Jurija, junaka, ki je premagal zmaja. Čeprav so navado okraševanja plotov z njenimi vejami opustili, starejši še ohranjajo vero, da ostri vonj odvraca temne sile.«⁹ Moč zemlje in narave, njuna rodovitnost, nas v svetu Klopčičeve soočata še s hkratnim doživljanjem čustvenih skrajnosti, ki niso agresivne, samoizjedajoče po vzoru sodobne umetnosti, ampak človeka potrjujejo v njegovi volji do življenja in sploh moči reči življenju *da*.

Simbol večno oživljajočega načela narave in življenja je v *Tretjem polčasu* mestoma cvetoča češnja, lepi opisi prizorov so v *Višnji* in *Njenih postajah*. Umetniško najmočnejša pripoved *Svetlin* opisuje nočno rožo svetlin:

⁵ Ivanka Klopčič Casar: *Odvečna*, str. 11 (tipkopis v tisku), v *Shojene poti: Zbornik ljubiteljskih piscev*, Literarna sekcija pri Društvu upokoјencev Murska Sobota, Murska Sobota 2010.

⁶ Ivanka Klopčič Casar: *Tretji polčas*, str. 68–69.

⁷ Prav tam, str. 87.

⁸ Prav tam, str. 83.

⁹ Prav tam, str. 87.

»V temi odpre cvetove, ki se naslednji dan zaprejo in do noči odmrejo. Zvečer zacvetijo novi, vselej le za eno noč.«¹⁰ Svetlinovi cvetovi »svetijo v temi: majhna sonca, po štiri na vrhu vsake veje, vsako s štirimi skladno oblikovanimi listi. Čim zgodnejše in močnejše je sonce, tem hitreje jim odvzame lesk. Povesijo se in skrčijo. Ko se v mraku odprejo novi rumenci, so njihovi bratje že nagnjeni v mlahavo ovenelost.«¹¹ Ljudje so tej roži dejali včasih »nočne frajle«, toda ime svetlin je primernejše, »spominja na sveto, svetlikanje, svetlobo. Mrak z nevidnimi kladivci potrka po popku, ga zbudi in odpre. Vsakega za eno samo noč.«¹²

Avtorica mi je omogočila, da sem si to rožo ogledala v večernem mraku, v goricah na Goričkem v Strehovcih in svet je bil lep kot v kakšni pravljici. Pred nama so se odpirali cvetovi in žareli s toplino in prošnjo, da jih ne zavržemo v tej naravni lepoti nacionalnega parka, kajti podeželje ostaja prazno in toži, da ga nihče več nima rad. Toda moč zemlje je neverjetna, človeka prevzame, vsa notranjost se napolni in vesel si, da živiš, začutiš radost, ko čutiš pod nogami prst, ki »vleče nase dež, roso, sokove korenin in rastja in kakor s slino zleplja, kar se znajde na njej. Stara prebrisanka. Terja, da jo hranijo in napajajo, da lahko kasneje, objestno menjajoč radodarnost in skopost, daje ali odteguje. Čuva semena, hrani klice, neguje korenine, jim ukazuje rast in pričakuje vračanje, ves čas v ubranem sožitju s soncem in njegovimi menjavami.«¹³

Junak pripovedi Martin se utrujen vrne iz mesta na domačijo, v svet nekdanjega otroštva, na domačijo, ki sameva in hkrati privlači, ker je njegov dom. Ta sproža neutolažljivo privrženost in v samoti bivanja se razvije enkratna simbioza med nočno rožo in človekom in spokojnost tihega druženja z domačijo se stopnjuje. Cvetovi svetlina so ga razumeli, v nočeh brez spanca so ga stiskali k sebi in tolažili, saj so ga njegovi svojci zavrgli in mu očitali »zagledanost v blatno vaško idilo«. Niso razumeli klica nazaj k naravi, on pa še visoka drevesna debla, ki se dvigajo v nebo, primerja z vitkimi mladenkami, »ki se nagajivo spogledujejo z nebom«. Gladka debla bukev skoraj tako sramežljivo kot mlada dekleta »iščejo poglede občudovalcev«, kajti rade bi se razkazovale in hkrati skrivale »izzivale strast ali vzbujale vsaj koprnjenje«.¹⁴

Samospoznanje in spoznanje sveta sta kot enoten in neločljiv proces, ki usmerja avtorico pri njeni kar najbolj

naravni berljivosti sveta in življenja. Klic nazaj k naravi je kot klic nazaj k življenju, ki je večno in se ne obremenjuje z idejo napredka zgodovine, ki se je po letu 1989 (konec socializma) sesula. Tako je življenje za Klopčičevo najprej narava, in ne toliko kultura, in tu je zelo prepričljiva. Ta onaravljenost življenja je tolikšna, da osupne nekoga, ki življenja sploh ne more več dojemati drugače kot medijsko posredovanega in potrošniško vsiljivega. Kot vemo, nam ta podoba vsiljuje tolikšno agresivnost, da je življenje skupaj z erotiko samo še prispodoba za agresivnost. Tako je pred nami kar najbolj onaravljena etika, kot človekova druga narava in nikdar kot protinarava; avtorica je tu zelo blizu stoicizmu in njegovi umirjenosti.

Kakor stoiki Klopčičeva uravnava berljivost sveta s pomočjo svoje notranjosti, kar daje tudi zagon njenemu zelo intenzivnemu zapisovanju. O pisanju naj povem samo to, kar je nekoč že izrazil starogrški filozof Platon, namreč da pišejo tisti, ki čutijo potrebo po nesmrtnosti. Zmožnost za dojetanje nesmrtnosti je povezana s potrebo po nečem presežnem in tudi o tem nam med drugim pričajo posamezne črtice in pripovedi, zbrane v *Tretjem polčasu*.

Življenje je na svojih poteh kot večno vračanje, podobno krožnemu gibanju, iskanje dóma in domovanja, kot so v našem življenju tudi poti, ki utelešajo nenehno potovanje naprej, v »obljubljeno deželo«, kot nekaj napredujočega – in s tem ustvarjamo celo svojo zgodovino. Vse pripovedi v *Tretjem polčasu* so zbrane na teh življenjskih poteh. Zrela leta našega življenja so kot sklenjena celota in pomenijo ubranost med tem napredujočim in krožnim, med mladostno romantičnim in zgodovinsko napredujočim. Junaki v *Tretjem polčasu* so napredovali, in ko se zaustavijo, je življenje posameznika kot umetnina, izklesana iz enega kosa, v sebi barvitega marmorja.

K življenju vsakega človeka spada prav vse, pustolovščina s svojim nemirom, pa tudi umirjeni trenutki učenja in prisvajanja modrosti. Delo *Tretji polčas* zaznamujejo lepi, zgoščeni trenutki doživljanja in predajanja nečemu, kar je nepredvidljivo in razumljivo pogosto samo skozi spontanost na najbolj elementarni ravni med dvema človekoma in v dveh pripovedih iz poglavja *Odsevi Erosa, Tretji polčas* in *Škržati* erotični biti skupaj, »prelivanje nežnosti« z enega človeka na drugega, ko gre za žensko in moškega prinaša pomiritev, ki nas ljudi oddaljuje »od različnosti« in vodi »v pravno sožitje«.¹⁵ Nobena malomeščanska zapoved o posesivnosti v obliki iskanja garantnega pisma o roku trajanja razmerja v nedogled ne ukinja erotičnih vzgibov, ki so tu, pred nami, so pa povezani s človekovo močjo, da izbira in ljubezen

¹⁰ Prav tam, str. 90.

¹¹ Prav tam, str. 94.

¹² Prav tam, str. 95.

¹³ Prav tam, str. 102.

¹⁴ Prav tam, str. 103.

¹⁵ Prav tam, str. 140.

izbere neposrednost. V tem je moč in privlačnost ljubezni, da nam omogoča najti skladnost, ki daje bivanju smisel, ne glede na časovni izid trajanja medčloveškosti, ki jo priključuje in omogoča samo kaj erotičnega. Modrost človekovega enkratnega življenja je skladnost med tem čisto doživetim in razumsko poduhovljenim, naša pozna in zrela leta utelešajo takšno sintezo, če se le malo potrudimo.

Tudi užaloščeni starček se v lepi pripovedi *Vinograd* poslavlja od svojega vinograda, od zemlje, ki bo ostala, kajti on je telesno obnemogel, dela ne zmore več, kajti volja je navsezadnje le moč telesa. On ne bo ostal, zemlja pa bo in z njo trta, drevesa in trave: »Le gospodarji bodo drugi. Rodila jim bo ali se zaplevelila in zarasla, če ne bodo dovolj skrbeli zanjo. Kakor bo novi lastnik skrben, tako bo vračala. Meni je bila dobrohotna, je ponosno ugotovil. Zrla mi je v poten obraz, ko sem sklanjal k njej in opazoval roke, ki so jo iskale.«¹⁶ Toda roke so mu odrevenele in ga opozorile, da je breme prehudo, zemlja pa »ocenjuje človeka predvsem po rokah. Glava sicer narekuje, a roke so tiste, ki mečejo vanjo semena, vsajajo mladike, jo gnojijo, branijo pred plevelom, rahljajo in pobirajo pridelke. Lepo sva prijateljevala, ga je obšla ginjenost. Za večnost kratko, za eno človeško življenje dokaj dolgo dobo. Zvesto prijateljstvo, ki ga noben ne prekine, če ni k temu prisiljen. Težko se je odločil.«¹⁷ Odločil se je, poslavlja se in izbrati mora ta pravi trenutek. In izbral ga je. Vinograd bo prodal »v pozni jeseni, ko speče trte ne bodo vedele, da jih zapušča.«¹⁸ One ostajajo – so trajne kot narava, saj je zemlja kot »zaveza«, ki »pomni žilavost in trud prednikov.«¹⁹

Tretje poglavje, *Sence Tanatosa*, spremlja pridih nesmrtnosti v trenutku, ko »smrt ukazuje umik življenju«. Odhajajoči junaki čutijo in vedo, da so živeli skozi določbo nesmrtnosti, tega enkratnega doživetja življenja, ki je v obče kulturnem smislu krščansko in ki mu mnogo dolgujemo. Ko junakinja v pripovedi *Navkreber* zve za usodno diagnozo »ni pomoči, prepozno«, želi ohraniti »vsaj zbranost misli« in tu je želja »vsaj še eno poletje.«²⁰ V mislih gre navkreber, v planine, zanosno se vzpenja, saj čuti, da »ob koncu verni pridejo v nebesa« drugi pa se »znajdemo v krajih svojega hrepenenja.«²¹

Ko se poslavlja Dora v istoimenski pripovedi je pred nami lik ženske, ki ponosno prikriva telesno trpljenje in bolečine, kajti »nespodobno je razkazovanje lastnih

muk.«²² Uteleša zvestobo še bolj pa ljubezen in svojega moža je oboževala z »nevsiljivo, vedno budno nežnostjo, ki je ni moglo omajati spreminjanje njegovih razpoloženj in ravnanj. Od njega je, kakor iz neusahljivega studenca, črpala smisel lastnega bivanja. Vse drugo je bilo postransko, oddaljeno brez zvena.«²³ To je bila ljubezen zaradi ljubezni in njeni neizmerni moči dajanja, ki ničesar ne pričakuje. Zdaj, ko umira čuti to srečo dajanja in svojo živalsko privrženost možu. Celó sprašuje se, če ji je življenje ponudilo zadosti trenutkov in konkretnih izzivov, da bi svojo dobroto še močnejše dajala. Ko umira ve, da je na poti k njemu, ki je že dolgo med pokojnimi, njeno življenjsko čakanje je prejelo absolutni, tj. samozadostni smisel. Tega ne bi mogla izpodriniti nobena, še tako sodobna emancipacija.

V pripovedi *Kasna nežnost* smo soočeni z borno usodo umirajoče starke, ki ji je življenje za ščepec ljubezni izstavilo mnogo previsok račun in »bila je premalo pomembna možkemu, preveč nadležna hčeri, pogrešljiva vnukinji.«²⁴ Toda ob iztekajočem življenju se strnejo skupaj vse moči, ki spoštljivo »sklenejo premirje s sencami preteklosti.«²⁵ Tako slovo prinaša nekaj odrešenjskega in spravnega, ne more sicer izravnati sporov in ostrin življenja, jih pa zdaj ob slovesu lahko pomanjša. Stisk rok, poslednji je »kot neskončnost spravnega dejanja.«²⁶

Končni del knjige *Tretji polčas* je spomenik nesmrtnosti, ki jo Klopčičeva razume kot samooživljajoče življenjsko načelo. Smrt nikakor ni poslednje, končno in dokončno, ideja nesmrtnosti se začne že tu in zdaj, v tem trenutku, ki ga živim, čutim tudi s smehom, žalostjo in radostjo, vendar že v življenju pred-smrtjo. In življenje je nad smrtjo, je močnejše, je večno. Ivanki Klopčič lahko samo čestitam z željo in upanjem, da bi izpod njenega peresa nastalo še kaj. Torej: hlabro! Kajti kar koli že življenje je, in vsekakor je mnogo prekratko, »da bi potešilo vse želje«, pomeni vsakomur razkošje bivanja, to pa je eno najbolj temeljnih sporočil dela *Tretji polčas*.

Literatura

1. Klopčič Casar, Ivanka: *Tretji polčas*, Društvo za izobraževanje ta tretje življenjsko obdobje pri Ljudski univerzi, Murska Sobota 2008.
2. Klopčič Casar, Ivanka: *Odvečna*, str. 11 (tipkopis v tisku), v *Shojene poti: Zbornik ljubiteljskih piscev*,

¹⁶ Prav tam, str. 111.

¹⁷ Prav tam.

¹⁸ Prav tam, str. 112.

¹⁹ Prav tam, str. 116–117.

²⁰ Prav tam, str. 175.

²¹ Prav tam, str. 178.

²² Prav tam, str. 180.

²³ Prav tam, str. 181.

²⁴ Prav tam, str. 205.

²⁵ Prav tam, str. 206.

²⁶ Prav tam.

Literarna sekcija pri Društvu upokojencev Murska Sobota, Murska Sobota 2010.

3. Mann, Thomas: *Čarobna gora* I–II, Cankarjeva založba, Ljubljana 1959.
4. Nietzsche, Friedrich: *H genealogiji morale*, Slovenska matica, Ljubljana 1988.
5. Nietzsche, Friedrich: *Onstran dobrega in zlega*, Slovenska matica, Ljubljana 1988.
6. Platon: *Država*, Mihelač, Ljubljana 1995.
7. Schopenhauer, Arthur: *Sämtliche Werke* I–V (ur. W. Löhneysen), Suhrkamp, Frankfurt am Main 1986.
8. Simmel, Georg: *Izbrani spisi o kulturi*, Studia humanitatis, Ljubljana 2000.
9. Tóth, Cvetka: *Med metafiziko in etiko*, Pomurska založba – ZIFF, Murska Sobota – Ljubljana 2002.

